

Utbildningsutskottets betänkande

1978/79: 23

med anledning av propositionen 1978/79: 41 om tandläkarnas utbildning m. m. jämte motion

I betänkandet behandlas förslag som regeringen i propositionen 1978/79: 41 bilaga 1 (utbildningsdepartementet) efter föredragning av statsrådet Wikström och bilaga 2 (socialdepartementet) efter föredragning av statsrådet Lindahl förelagt riksdagen om tandläkarnas utbildning m. m.

Med anledning av propositionen har väckts motionen 1978/79: 1346.

Propositionen och motionen har remitterats till utbildningsutskottet, som berett socialutskottet tillfälle att avge yttrande över propositionen och motionen. Socialutskottets yttrande är fogat som bilaga till detta betänkande.

Propositionen

I propositionen föreslår regeringen riksdagen

dels i bilaga 1 (s. 18) att

1. besluta att tandläkarlinjen fr. o. m. den 1 juli 1979 skall omfatta 180 poäng,

2. godkänna vad som i propositionen förordats om överförande av viss tandvård till landstingskommunalt/kommunalt huvudmannaskap,

dels i bilaga 2 (s. 52) att godkänna vad som i propositionen förordats om systematisk undervisning under vidareutbildning av tandläkare och om klinikchefsutbildning.

Regeringens förslag innebär att den allmänna utbildningslinjen för utbildning av tandläkare moderniseras och förkortas från tio till nio terminer fr. o. m. den 1 juli 1979. Vidare föreslås att en ettårig allmän-tjänstgöring för tandläkare införs den 1 januari 1984. Allmäntjänstgöringen förläggs till folktandvården och blir ett krav för legitimation som tandläkare.

I propositionen föreslås även att riksdagen fattar principbeslut om att den tandvård som staten bedriver i anslutning till odontologisk utbildning och forskning skall föras över till landstingskommunalt, i förekommande fall kommunalt huvudmannaskap. I anslutning därtill föreslås att principbeslutet från 1970 om att avveckla de statliga tandsköterske- och tandteknikerskolorna genomförs. Överföringen av huvudmannaskap förutsätter förhandlingar mellan staten och berörda folktandvårdshuvudmän.

En ny specialistutbildning för tandläkare föreslås. Den innebär dels tjänstgöring, dels systematisk kursundervisning. Specialistutbildningen

föreslås komma att införas när huvudmannaskapet för tandvården i anslutning till odontologisk utbildning och forskning förs över till folk-tandvårdshuvudmännen.

Motionen

1978/79: 1346 av Lars Gustafsson (s) och Karin Andersson (c) vari yrkas att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om huvudmannaskapet för tandvårdsverksamheten vid de båda enheterna i Stockholmsområdet.

Utskottet

Genom tandvårdsförsäkringen som trädde i kraft år 1974 blev tandvården en samhällsuppgift i högre grad än tidigare (prop. 1973: 45, SfU 1973: 20, rskr 1973: 212). Reformen innebar att ett utbyggnadsprogram för folktandvården lades fast, samtidigt som landstingskommunerna fick ett lagfäst vårdansvar för barn- och ungdomstandvården och för all specialisttandvård. I syfte att ytterligare förbättra tandvården för den enskilde framläggs i propositionen 1978/79: 41 förslag till reformerad tandläkarutbildning m. m.

Efter föredragning av statsrådet Wikström föreslås en omläggning av den grundläggande utbildningen för tandläkarna samt ändring av huvudmannaskapet för tandvårdscentralerna m. m. Statsrådet Lindahl är föredragande såvitt gäller allmäntjänstgöring och specialistutbildning för tandläkare samt handledarutbildning för klinikchefer och i fråga om nämnd för tandläkarnas vidareutbildning.

Socialutskottet har avgivit yttrande i ärendet, vilket är fogat som bilaga till detta betänkande.

Representanter för tandläkarförbundet har vid uppvaktning inför utskottet — liksom också inför socialutskottet — framfört synpunkter med anledning av regeringens förslag i propositionen.

Tandläkarnas utbildning

En redogörelse för den nuvarande tandläkarutbildningen lämnas i socialutskottets yttrande, till vilket utskottet hänvisar.

I den förevarande propositionen föreslås nu en modernisering av utbildningen. Grundutbildningen skall avkortas från tio till nio terminer, dvs. till 180 poäng. Vidare föreslås att en ettårig allmäntjänstgöring för tandläkare införs den 1 januari 1984. Allmäntjänstgöringen skall fullgöras inom folktandvården och avslutas med kunskapsprov. Godkänt prov blir ett krav för legitimation som tandläkare.

En ny specialistutbildning för tandläkare föreslås samtidigt. Den innebär dels tjänstgöring, dels systematisk kursundervisning med kunskaps-

prov. Specialistutbildningen föreslås komma att införas när huvudmannaskapet för tandvården i anslutning till odontologisk utbildning och forskning förs över till folktandvårdshuvudmännen.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Handledarutbildning

Avsikten är att de nyexaminerade tandläkarna under sin allmän-tjänstgöring skall handledas av klinikchefer eller andra lämpliga handledare inom folktandvården. I propositionen redovisas att för dessa skall anordnas handledarutbildning omfattande 14 veckor. Socialutskottet anser att det finns anledning att ytterligare överväga vilken längd handledarutbildningen bör ha.

Utbildningsutskottet noterar att statsrådet Lindahl efter överläggning med Landstingsförbundet stannat för att uttala sig för en utbildning om 14 veckor. Utskottet anser för sin del att det finns anledning pröva om denna utbildningslängd är till fyllest. Om det efter en tids erfarenhet skulle visa sig att så inte är fallet förutsätter utskottet att utbildningen förlängs. Med det anförda anser utskottet för sin del att riksdagen bör godkänna vad som i propositionen 1978/79: 41 förordats i fråga om handledarutbildning.

Nämnd för tandläkares vidareutbildning

Det bör enligt propositionen ankomma på regeringen att inrätta en nämnd för tandläkares vidareutbildning. Statsrådet Lindahl har i propositionen inte tagit ställning till vilka samtliga arbetsuppgifter nämnden skall ha, men framhåller att nämnden i vart fall behövs för att organisera kunskapsprov.

I likhet med socialutskottet anser utbildningsutskottet att regeringen bör få bemyndigande att inrätta nämnden. Utskottet utgår från att tidpunkten för nämndens inrättande bestäms så att den väl hinner organisera de nämnda kunskapsproven.

Huvudmannaskapsfrågan

En stor del av utbildningen på tandläkarlinjen består av klinisk verksamhet. Den kliniska odontologiska verksamheten bedrivs, utom vid Karolinska institutets enhet vid Holländargatan i Stockholm, inom ramen för statliga tandvårdscentraler som är förlagda i anslutning till undervisningssjukhusen i Huddinge, Malmö, Göteborg och Umeå.

Regeringen föreslår nu att riksdagen skall fatta principbeslut om överförande till landstingskommunalt/kommunalt huvudmannaskap av tandvården vid de nu statliga tandvårdscentralerna. Karolinska institutets enhet vid Holländargatan i Stockholm är inte organiserad som tandvårdscentral utan har en äldre organisation. Denna enhet, om vars

nedläggning fattades principbeslut år 1970, bör enligt propositionen kvarstå under statligt huvudmannaskap.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 föreslog universitets- och högskolecämberet (UHÄ) att tandläkarutbildningen vid Holländargatan skall avvecklas stegvis med en sista antagning våren 1979. I propositionen anför statsrådet Wikström att han ännu inte är beredd att ta ställning till UHÄ:s förslag utan avser att återkomma till frågan i 1980 års budgetproposition.

I motionen 1978/79: 1346 framhålls bl. a. att möjligheterna att behålla och att skaffa tandvårdspersonal till enheten vid Holländargatan under den tid enheten avvecklas enligt personalens mening i hög grad försvåras inför utsikten att det blir olika huvudmän för denna enhet och Huddinge-enheten. Motionärerna anser att det i propositionen föreslagna principbeslutet om att tandvården i anslutning till odontologisk utbildning och forskning skall föras över till landstingskommunalt eller kommunalt huvudmannaskap bör kompletteras med en föreskrift om att det i Stockholm bibehålls ett enhetligt statligt huvudmannaskap för de båda enheterna hela den period under vilken enheten vid Holländargatan avvecklas.

Socialutskottet har förklarat sig ha förståelse för de synpunkter som framförs i motionen och anser att, intill dess enheten vid Holländargatan avvecklats, denna enhet och Huddinge-enheten bör ha samma huvudman. Frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för de båda enheterna bör vara statligt eller ändras till landstingskommunalt bör emellertid lämpligen övervägas i anslutning till de förhandlingar med tandvårdshuvudmännen som förutskickats i propositionen. Socialutskottet förutsätter att man vid dessa förhandlingar tar hänsyn till personalens berättigade önskemål.

Utbildningsutskottet anser för sin del att det är angeläget att ett överförande till landstingskommunalt/kommunalt huvudmannaskap av tandvården vid de nu statliga tandvårdscentralerna sker. I fråga om tandvårdscentralen vid undervisningssjukhuset i Huddinge och enheten vid Holländargatan anser utskottet, med tanke på de särskilda omständigheter som föreligger, att övervägande skäl talar för att dessa båda tills vidare bibehålls vid sitt statliga huvudmannaskap. Utskottet tillstyrker alltså motionen 1978/79: 1346. Enligt utskottets mening finns det inget som hindrar att redan i samband med förhandlingarna om tandvårdscentralerna i Malmö, Göteborg och Umeå överläggning upptas beträffande ändrat huvudmannaskap för tandvårdscentralen i Huddinge i samband med att enheten på Holländargatan läggs ned.

Övriga frågor

Vad som i övrigt anförts och föreslagits i propositionen föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Hemställan

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beslutar att tandläkarlinjen fr. o. m. den 1 juli 1979 skall omfatta 180 poäng,
2. att riksdagen beträffande systematisk undervisning under vidareutbildning av tandläkare godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 41,
3. att riksdagen beträffande handledarutbildning godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 41,
4. att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en nämnd för tandläkares vidareutbildning,
5. att riksdagen beträffande överförande av tandvården vid undervisningssjukhusen i Malmö, Göteborg och Umeå till landstingskommunalt/kommunalt huvudmannaskap godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 41,
6. att riksdagen beträffande statligt huvudmannaskap tills vidare för viss tandvård med bifall till motionen 1978/79: 1346 godkänner vad utskottet förordat,
7. att riksdagen i övrigt godkänner vad som förordats i propositionen 1978/79: 41.

Stockholm den 8 mars 1979

På utbildningsutskottets vägnar

STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Stig Alemyr (s), Claes Elmstedt (c), Bengt Wiklund (s), Sven Johansson (c), Lars Gustafsson (s), Linnea Hörnlén (fp), Roland Sundgren (s), Gösta Karlsson (c), Helge Hagberg (s), Hans Nyhage (m), Christina Rogestam (c), Lena Hjelm-Wallén (s), Jörgen Ullenhag (fp), Gunnar Biörck i Värmdö (m) och Torsten Karlsson (s).

Reservationer

1. beträffande *handledarutbildning* av Hans Nyhage (m) och Gunnar Biörck i Värmdö (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "Utbildningsutskottet noterar" och slutar "om handledarutbildning" bort ha följande lydelse:

Utbildningsutskottet noterar att statsrådet Lindahl efter överläggning med Landstingsförbundet stannat för att uttala sig för en utbildning om 14 veckor. Utskottet anser för sin del att det kan ifrågasättas om en så kort utbildning är till fyllest. Utbildningstidens längd bör enligt utskottet

således ånyo övervägas. Utskottet vill i sammanhanget understryka, att det är väsentligt att längden på utbildningen slutgiltigt är fastställd innan utbildningen tar sin början. I övrigt har utskottet inget att erinra mot vad som i propositionen 1978/79: 41 förordats i fråga om handledarutbildning.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen beträffande handledarutbildning som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

2. beträffande nämnd för tandläkares vidareutbildning av Hans Nyhage (m) och Gunnar Björck i Värmdö (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar "I likhet" och slutar "nämnda kunskapsproven" bort ha följande lydelse:

I likhet med socialutskottet anser utbildningsutskottet att regeringen bör få bemyndigande att snabbt inrätta nämnden och föreslår därför att inrättandet sker den 1 juli 1979.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen bemyndigar regeringen att den 1 juli 1979 inrätta en nämnd för tandläkares vidareutbildning,

Socialutskottets yttrande

1978/79: 3 y

över propositionen 1978/79: 41 om tandläkarnas utbildning m. m. jämte motion

Till utbildningsutskottet

Utbildningsutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen 1978/79: 41 om tandläkarnas utbildning m. m. jämte den med anledning av propositionen väckta motionen 1978/79: 1346 av Lars Gustafsson (s) och Karin Andersson (c).

Utskottet

Den grundläggande utbildningen för tandläkare sker på tandläkarlinjen i högskolan och omfattar tio terminer (200 poäng). Tandläkarutbildningen avslutas med tandläkarexamen som utgör krav för legitimation som tandläkare.

Tandläkarutbildning bedrivs vid karolinska institutet (220 intagningsplatser per år), universitetet i Lund (100 intagningsplatser per år), universitetet i Göteborg (120 intagningsplatser per år) samt universitetet i Umeå (60 intagningsplatser per år).

Tandläkarutbildningen vid karolinska institutet sker dels i lokaler i anslutning till det kommunala undervisningssjukhuset Huddinge sjukhus (120 intagningsplatser per år), dels i äldre lokaler vid Holländargatan i Stockholm (100 intagningsplatser per år). Tandläkarutbildningen vid de övriga lärosätena sker också i lokaler i anslutning till kommunala undervisningssjukhus, nämligen Malmö allmänna sjukhus, Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg och regionsjukhuset i Umeå. En stor del av utbildningen på tandläkarlinjen består av klinisk verksamhet. De studerande utför därvid under lärares inseende tandvård på patienter. Lärarna som också är tandläkare utför sådan tandvård som de studerande inte kan utföra. Den statliga tandvården vid enheterna för klinisk utbildning är genom avtal med folktandvårdshuvudmännen på utbildningsorterna samordnad med huvudmännens tandvård.

I samband med att statsmakterna fattade beslut om inrättande av Huddinge-enheten år 1970 (prop. 1970: 122, SU 1970: 135, rskr 1970: 309) beslöts det att enheten vid Holländargatan skulle finnas kvar under en övergångstid.

Efter föredragning av statsråden Wikström och Lindahl föreslås i propositionen att den allmänna utbildningslinjen för utbildning av tandläkare moderniseras och förkortas från tio till nio terminer (180 poäng)

fr. o. m. den 1 juli 1979. Vidare föreslås att en ettårig allmäntjänstgöring för tandläkare införs den 1 januari 1984. Allmäntjänstgöringen förläggs till folktandvården och avslutas med kunskapsprov. Godkänt prov blir ett krav för legitimation som tandläkare.

I propositionen föreslås även att riksdagen fattar principbeslut om att den tandvård som staten bedriver i anslutning till odontologisk utbildning och forskning skall föras över till landstingskommunalt, i förekommande fall kommunalt huvudmannaskap, med undantag för verksamheten vid karolinska institutets enhet vid Holländargatan, som föreslås kvarstå under statligt huvudmannaskap. Vidare föreslås att ett principbeslut från år 1970 — fattat i samband med bl. a. beslutet om inrättande av Huddinge-enheten — om att avveckla de statliga tandsköterske- och tandteknikerskolorna genomförs. Överföringen av huvudmannaskap förutsätter förhandlingar mellan staten och berörda folktandvårdshuvudmän.

En ny specialistutbildning för tandläkare föreslås. Den innebär dels tjänstgöring, dels systematisk kursundervisning med kunskapsprov. Specialistutbildningen föreslås komma att införas när huvudmannaskapet för tandvården i anslutning till odontologisk utbildning och forskning förs över till folktandvårdshuvudmännen.

Härjämte föreslås i propositionen att staten anordnar en särskild handledarutbildning (klinikchefsutbildning) för klinikchefer och andra lämpliga handledare inom folktandvården, vilka skall handleda tandläkarna under allmäntjänstgöringen.

Förslagen i propositionen grundar sig på bl. a. förslag i betänkandet (Ds S 1975: 14) Tandläkarnas specialistutbildning, vilket avgavs år 1975 av en av socialstyrelsen och dåvarande universitetskanslersämbetet tillsatt utredningsgrupp, 1971 års utredning om tandläkarnas specialistutbildning m. m. (specialistutredningen).

Med anledning av motionen 1978/79: 1346 av Lars Gustafsson (s) och Karin Andersson (c) samt en uppvaktning inför utskottet av företrädare för Sveriges tandläkarförbund tar utskottet till närmare behandling upp följande frågor, nämligen fråga om ändrat huvudmannaskap för karolinska institutets tandvårdsenheter, fråga om klinikchefsutbildningen och fråga om inrättande av en nämnd för tandläkares vidareutbildning.

Ändrat huvudmannaskap för karolinska institutets tandvårdsenheter

I sin anslagsframställning för budgetåret 1979/80 föreslog universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att tandläkarutbildningen vid Holländargatan skulle avvecklas stegvis med en sista antagning våren 1979. I propositionen anför statsrådet Wikström att han ännu inte är beredd att ta ställning till UHÄ:s förslag utan avser att återkomma till frågan i 1980 års budgetproposition.

I motionen 1978/79: 1346 framhålls bl. a. att möjligheterna att behålla och att skaffa tandvårdspersonal till enheten vid Holländargatan under

den tid den avvecklas enligt personalens mening försvåras i hög grad inför utsikten att det blir olika huvudmän för denna enhet och Huddinge-enheten. Motionärerna anser att det i propositionen föreslagna principbeslutet om att tandvården i anslutning till odontologisk utbildning och forskning skall föras över till landstingskommunalt eller kommunalt huvudmannaskap bör kompletteras med en föreskrift om att det i Stockholm bibehålls ett enhetligt statligt huvudmannaskap för de båda enheterna hela den period under vilken enheten vid Holländargatan avvecklas.

Utskottet har förståelse för de synpunkter som framförs i motionen och anser att, intill dess enheten vid Holländargatan avvecklats, denna enhet och Huddinge-enheten bör ha samma huvudman. Frågan om ett enhetligt huvudmannaskap för de båda enheterna bör vara statligt eller ändras till landstingskommunalt bör emellertid lämpligen övervägas i anslutning till de förhandlingar med tandvårdshuvudmännen som förutskickats i propositionen. Utskottet förutsätter att man vid dessa förhandlingar tar hänsyn till personalens berättigade önskemål.

Klinikchefsutbildningen

För att de nyutexaminerade tandläkarna skall få erforderlig handledning under allmäntjänstgöringen har specialistutredningen föreslagit en organiserad efterutbildning för klinikchefer inom folktandvården. Enligt specialistutredningen skulle denna utbildning omfatta totalt ca 25 veckors heltidsstudier vid koncentrerad kursgivning, vartill skulle komma litteraturstudier och klinisk träning vid hemmaklinikerna. Förslaget innebar att genomgång av fullständig klinikchefsutbildning skulle ta fem och ett halvt år.

I yttrande över specialistutredningens förslag ansåg socialstyrelsen att klinikchefsutbildningen kunde komprimeras och genomföras på tre och ett halvt år och omfatta bl. a. 23 veckors heltidsstudier.

I propositionen anför statsrådet Lindahl att hon — efter överläggningar med Landstingsförbundet — anser att utbildningen bör omfatta 14 veckor.

Vid uppvaktningen inför utskottet har representanterna för Tandläkarförbundet uttalat att Förbundet förordar att utbildningen omfattar 23 veckor med hänsyn till de stora krav handledningen av tandläkare under allmäntjänstgöring kommer att ställa.

Med hänsyn till syftet med allmäntjänstgöringen, nämligen att den skulle ge tandläkarna möjlighet att komplettera under grundutbildningen inhämtade teoretiska och kliniska färdigheter med erfarenheter av de dagliga problem som möter en i allmän praxis verksam tandläkare, är det av vikt att handledarna är väl utbildade för sin uppgift. Utskottet anser med beaktande bl. a. av vad representanterna för Tandläkarförbundet anfört att det finns anledning att ytterligare överväga vilken längd klinikchefsutbildningen bör ha.

Inrättande av en nämnd för tandläkares vidareutbildning

Specialistutredningen föreslog att en särskild nämnd, kallad nämnden för tandläkares vidareutbildning, skulle inrättas med uppgift att handlägga frågor angående allmäntjänstgöringen för tandläkare, specialistutbildningen och klinikchefsutbildningen.

Statsrådet Lindahl framhåller i propositionen att den föreslagna nämnden har stora likheter med den nämnd som redan finns för läkarutbildningen, nämligen nämnden för läkares vidareutbildning (NLV). Då frågan om NLV:s arbetsuppgifter och organisation övervägs i samband med pågående översyn av socialstyrelsens verksamhet, är hon ännu inte beredd att ta ställning till frågan om vilka arbetsuppgifter som en nämnd för tandläkares vidareutbildning bör ha. Hon framhåller emellertid att en nämnd i vart fall behövs för att organisera kunskapsprov och att det bör ankomma på regeringen att inrätta en sådan nämnd.

Representanterna för Tandläkarförbundet har inför utskottet framhållit att det är angeläget att en nämnd för tandläkares vidareutbildning snarast inrättas. De har därvid anfört bl. a. att klinikchefsutbildningen bör komma till stånd så snart som möjligt och att nämnden behövs för handläggning av frågor beträffande denna utbildning.

Enligt utskottets mening talar starka skäl för att förberedelserna för införandet av vidareutbildningen för tandläkare m. m. vidtas i god tid. Med hänsyn till att socialstyrelsens framtida organisation är föremål för utredning kan det visserligen vara svårt att redan nu ta slutlig ställning till frågan om vilka arbetsuppgifter som en nämnd för tandläkarnas vidareutbildning bör ha. Denna omständighet bör emellertid inte utgöra hinder för att man snabbt inrättar en nämnd och att man först senare i detalj bestämmer vilka uppgifter en sådan nämnd bör ha efter den tidpunkt då en ny socialstyrelseorganisation genomförts.

Propositionen i övrigt

Förslagen i propositionen i övrigt föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Stockholm den 13 februari 1979

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: Göran Karlsson (s), Kersti Swartz (fp), Erik Larsson (c), Evert Svensson (s), Karin Andersson (c), John Johnsson (s), Bengt Bengtsson (c)*, Ivar Nordberg (s), Kjell Nilsson (s), Britt Wigefeldt (c), Gunnar Biörck i Värmdö (m), Lena Öhrsvik (s), Iris Mårtensson (s)*, Marianne Lundqvist (fp)* och Blenda Littmarck (m).

* Ej närvarande vid yttrandets justering.